

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 23 listopada 2016 r.

Pozycja 515

POSTANOWIENIE z dnia 23 maja 2016 r. Sygn. akt Ts 48/10

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej B.P. – działającej jako kurator spadku nieobjętego po J.R. – oraz S.M.M.J.H. w sprawie zgodności:

art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87, ze zm.), art. 2 ust. 1 i 2 oraz art. 3 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o ujawnieniu w księgach wieczystych prawa własności nieruchomości Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 191, poz. 1365, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 21 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 32 w zw. z art. 2 w zw. z preambułą, art. 64 w zw. z art. 77 ust. 2 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonego w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175),

p o s t a n a w i a:

- 1) podjąć zawieszono postępowanie,**
- 2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.**

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej z 26 lutego 2010 r. B.P. (dalej: skarżąca) wniosła o stwierdzenie niezgodności art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U.13.87, ze zm.; dalej: dekret o majątkach opuszczonych), art. 2 ust. 1 i 2 oraz art. 3 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o ujawnieniu w księgach wieczystych prawa własności nieruchomości Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U.191.1365, ze zm.; dalej: ustawa o ujawnieniu) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 21 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 32 w zw. z art. 2 w zw. z preambułą, art. 64 w zw. z art. 77 ust. 2 w zw. z art. 2 Konstytucji oraz art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonego w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. (Dz.U.1995.36.175).

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym. Postanowieniem ze stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy w K. stwierdził na podstawie art. 34 dekretu o majątkach opuszczonych nabycie przez Skarb Państwa z dniem 1 stycznia 1956 r.

udziału w wysokości 1/3 we współwłasności nieruchomości położonej w K. Postanowieniem z września 2009 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację skarżącą.

Skarżąca zarzuciła w skardze konstytucyjnej, że zakwestionowane przepisy (w powiązaniu ze sobą) naruszają prawo do sądu i sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy, a także zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa przez stworzenie procedury nakazującej organom państwa wszczynanie postępowań wymagających ustalenia faktów z okresu 1945-1955, podczas gdy obecnie nie ma już możliwości dotarcia do tzw. prawdy materialnej z uwagi na upływ czasu, a przede wszystkim „świadome decyzje organów władzy publicznej w postaci definitywnego zniszczenia przeważającej części środków dowodowych”. Brak dokumentów (w szczególności zasobów archiwalnych) i śmierć świadków powodują – zdaniem skarżącej – korzystne dla Skarbu Państwa skutki prawne, co umożliwia stwierdzenie nabycia przez niego prawa własności. Zaskarżone przepisy naruszają tym samym prawo własności i prawo dziedziczenia skarżącej przez umożliwienie Skarbowi Państwa przejmowania własności mienia bez zapłaty odszkodowania i bez spełnienia przesłanki ważnego interesu społecznego. W przekonaniu skarżącej przepisy te godzą w istotę prawa własności, ponieważ czynią z wykonywania władztwa nad rzeczą obowiązek właściciela, którego niespełnienie w ciągu krótkiego okresu czasu pozbawia go definitywnie prawa własności. Naruszenie prawa własności i prawa dziedziczenia skarżąca upatruje również w tym, że „majątek, co do którego nie zapadło prawomocne orzeczenie w przedmiocie jego nabycia w drodze przemilczenia, może obecnie być przedmiotem postępowania”. Skarżąca podkreśla, że ustawodawca przewidział dla właścicieli rażąco krótki termin do zmanifestowania swojego władztwa, a jedno-cześnie dał podmiotom publicznym nieograniczoną w czasie możliwość wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie nabycia prawa przez przemilczenie. Zdaniem skarżącej art. 3 ustawy o ujawnieniu zawiera niedopuszczalne odesłanie do nieobowiązujących przepisów, co narusza zasadę prawidłowej, rzetelnej legislacji, jasności i przejrzystości przepisów prawa. W jej przekonaniu uchylene dekretu o majątkach opuszczonych było „świadomą decyzją ówczesnego legislatora, mającego pełne i dokładne rozeznanie w sytuacji prawnej tzw. majątków opuszczonych”. Według skarżącej decyzja ta była wynikiem przekonania ustawodawcy o tym, że w przyszłości nie będzie już potrzeby odwoływania się do tego dekretu. Zdaniem skarżącej należało zatem, kierując się racjonalnym sposobem myślenia, przyjąć, że najpóźniej 1 sierpnia 1985 r. nie było już żadnej nieruchomości, która z 1 stycznia 1956 r. stała się na mocy kwestionowanego dekretu własnością Skarbu Państwa. Tymczasem, mimo formalnej derogacji, przepisy dekretu o majątkach opuszczonych są nadal stosowane – na podstawie art. 3 ustawy o ujawnieniu – co zdaniem skarżącej przesądza o tym, że nie utraciły one mocy obowiązującej i mogą być przedmiotem kontroli sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 13 kwietnia 2012 r. skarżąca została wezwana do uzupełnienia braków formalnych przez: określenie, naruszenia czyich praw i wolności dotyczy skarga oraz ewentualne nadesłanie stosownych dokumentów potwierdzających upoważnienie do wniesienia skargi w imieniu tych osób; wyjaśnienie, czy skarżąca została zwolniona z funkcji kuratora spadku nieobjętego po Jadwidze Rogali z uwagi na znalezienie spadkobiercy J.R., którym jest S.M.M.J.H. z siedzibą w S. – będący uczestnikiem postępowań zakończonych postanowieniami, z którymi skarżąca wiąże naruszenie praw i wolności; wyjaśnienie, czy skarżąca jako kurator spadku nieobjętego po J.R. (lub inna uprawniona osoba) złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po J.R., S.R. i W.R.

W odpowiedzi na wezwanie pełnomocnik skarżącej wyjaśnił, że nie została ona zwolniona z funkcji kuratora spadku nieobjętego. Sąd Rejonowy w P. – Wydział XII postanowieniem z marca 2012 r. zawiesił postępowanie w sprawie uchylenia zarządu spadku do czasu zakończenia postępowania przez Sąd Okręgowy w K. Zaznaczył również, że postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po J.R., wszczęte na wniosek skarżącej, zostało umorzone postanowieniem Sądu Rejonowego w K. – Wydział I Cywilny z lutego

2011 r., a wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po S. i W.R. nie został złożony. Z powołaniem się na orzecznictwo Sądu Najwyższego pełnomocnik stwierdził, że kurator spadku nieobjętego jest zastępcą pośrednim nieznanymi spadkobierców. Wyjaśnił, że skarga „dotyczy praw i wolności kuratora spadku po J.R., w tym spadkobierców po J.R., a w szczególności S.M.M.J.H”. Załączył pełnomocnictwo od S.M.M.J.H., a w razie uznania go za niewystarczające wniósł o wyznaczenie co najmniej miesięcznego terminu do uzupełnienia braku w tym zakresie.

Trybunał ustalił z urzędu, że skarżący wnieśli skargę o wznowienie postępowania prawomocnie zakończonego postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z września 2009 r., która została zarejestrowana. W związku z trwającym postępowaniem zainicjowanym wniesieniem skargi o wznowienie postępowania Trybunał 3 lipca 2012 r. zawiesił postępowanie do czasu zakończenia pierwszego postępowania.

Postanowieniem z grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił skargę o wznowienie postępowania (kopię postanowienia wraz z uzasadnieniem nadesłano do Trybunału 26 lutego 2016 r.).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK z 1997 r. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK z 1997 r.

W myśl art. 36 ust. 1 w zw. z art. 49 ustawy o TK z 1997 r. skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu już w początkowej fazie postępowania spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Skarga konstytucyjna jest bowiem szczególnym środkiem ochrony wolności lub praw. Przesłanki jej dopuszczalności określa art. 79 ust. 1 Konstytucji, w myśl którego skargę do Trybunału Konstytucyjnego może wnieść każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone przez ustawę lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Warunki wniesienia skargi konstytucyjnej precyzuje ustawa o TK z 1997 r. Gdy nie jest spełniona choćby jedna z przesłanek dopuszczalności skargi konstytucyjnej, a także wtedy, gdy skarga jest oczywiście bezzasadna, lub gdy jej braki nie zostały uzupełnione w określonym terminie lub też gdy zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 39 ust. 1 ustawy o TK z 1997 r., Trybunał Konstytucyjny wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu.

W rozpatrywanej sprawie zasadnicze znaczenie ma kwestia obowiązywania zaskarżonych przepisów. Utrata przez nie mocy obowiązującej przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny skutkuje – na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 1997 r. – niedopuszczalnością merytorycznego rozpoznania skargi.

Pojęcie obowiązywania aktu normatywnego zostało wyjaśnione przez Trybunał Konstytucyjny m.in. w postanowieniu z 6 kwietnia 2005 r. (sprawa SK 8/04, OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 44), w którym przedmiotem kontroli był art. 1 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz.U.15.82, ze zm.; dalej: dekret o przejęciu lasów). Dekret ten został for-

malnie uchylony – tak jak dekret o majątkach opuszczonych. W postanowieniu z 6 kwietnia 2005 r. Trybunał wyjaśnił, że „przepis zachowuje moc obowiązującą dopóty, dopóki na jego podstawie mogą być wydawane indywidualne akty stosowania prawa. Podkreślić jednak należy, że tak rozumiane stosowanie określonego przepisu prawnego nie jest tożsame z każdą sytuacją, w której sąd lub inny organ stosujący prawo w wyroku lub innym rozstrzygnięciu dotyczącym indywidualnej sprawy powołuje się na uchylony przepis. Ustalenie w określonym postępowaniu skutków wcześniejszych zdarzeń prawnych (w niniejszej sprawie – przejścia lasu lub gruntu leśnego na własność Skarbu Państwa) i odwołanie się w tym kontekście do przepisów regulujących daną problematykę w przeszłości (w okresie nastąpienia owych zdarzeń), nie oznacza, że przepisy te stanowią w momencie orzekania część obowiązującego porządku prawnego. (...) Inaczej mówiąc, przepisy zaskarżonego dekretu znajdowały zastosowanie wtedy, gdy dochodziło do przejścia własności lasu (gruntu leśnego) na rzecz Skarbu Państwa, zaś obecnie – po ich uchyleniu – ustalanie, czy istotnie doszło do przejścia własności, nie jest stosowaniem przepisów dekretu, a jedynie uwzględnieniem wywołanych ich zastosowaniem skutków prawnych”. W sprawie P 32/07 Trybunał podkreślił: „Dekret PKWN z 12 grudnia 1944 r. nie tylko został uchylony, ale także nie może znaleźć zastosowania w tym sensie, że obecnie na jego podstawie nie może dojść do przejścia lasu ani gruntu leśnego na własność Skarbu Państwa. Sam fakt, że skutki wywołane w następstwie wejścia w życie tego dekretu trwają nadal, nie uzasadnia tezy, że tym samym zachował on moc obowiązującą w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 1997 r.” (postanowienie TK z 6 listopada 2007 r., OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 131).

W świetle przedstawionego orzecznictwa TK należy stwierdzić, że ustalenie przez sąd, iż na podstawie zaskarżonych przepisów dekretu o majątkach opuszczonych z 1 stycznia 1956 r. doszło do nabycia przez Skarb Państwa udziału we współwłasności nieruchomości, jest jedynie uwzględnieniem wywołanych zastosowaniem tych przepisów skutków prawnych, które to skutki nastąpiły w 1956 r. z mocy samego prawa. Należy podkreślić, że skutki te nastąpiły przed wejściem w życie obowiązujących norm konstytucyjnych. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że dekret o majątkach opuszczonych utracił moc w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 1997 r., co uniemożliwia merytoryczne rozpoznanie skargi.

Nie można także uznać, że w sprawie skarżących zachodzi przesłanka z art. 39 ust. 3 ustawy o TK z 1997 r., umożliwiająca badanie zgodności z Konstytucją przepisów aktu normatywnego, pomimo utraty ich mocy obowiązującej. Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje swoje dotychczasowe stanowisko, zgodnie z którym ewentualny wyrok Trybunału nie mógłby – ani bezpośrednio, ani nawet pośrednio – przywrócić stosunków własnościowych sprzed wejścia w życie dekretu o majątkach opuszczonych (zob. postanowienie pełnego składu TK z 28 listopada 2001 r., sprawa SK 5/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 266; postanowienie TK z 6 kwietnia 2005 r., sprawa SK 8/04, postanowienie TK z 6 listopada 2007 r., sprawa P 32/07, a także postanowienie TK z 25 września 2012 r., sprawa Ts 242/10, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 29). Zmiana tych stosunków mogłaby nastąpić tylko w wyniku stosownych działań ustawodawczych.

Trybunał zaznacza, że brak możliwości zbadania zgodności z Konstytucją przepisów dekretu o majątkach opuszczonych wpływa również na brak możliwości zbadania zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o ujawnieniu. Zarzuty postawione w skardze dotyczą bowiem wszystkich tych przepisów łącznie. Trybunał podkreśla, że zakwestionowane przepisy dekretu o majątkach opuszczonych regulowały kwestie materialnoprawne, a zaskarżone przepisy ustawy o ujawnieniu dotyczą kwestii proceduralnych. Ponadto, niezależnie od przepisów ustawy o ujawnieniu, i tak istniałaby możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie prawa – tak, jak to miało miejsce przed wejściem w życie tej ustawy. W związku z powyższym przepisy ustawy o ujawnieniu mogły naruszyć prawa i wolności konstytucyjne skarżących tylko

w związku z przepisami dekretu o majątkach opuszczonych. Niemożność poddania kontroli konstytucyjności tych ostatnich jest równoznaczna z koniecznością odmowy nadania dalszego biegu skardze w całości.

W odniesieniu do przywołanych w skardze wzorców kontroli konstytucyjności Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej podstawę kontroli aktów normatywnych stanowią przepisy obowiązującej Konstytucji dotyczące wolności i praw człowieka i obywatela. W postępowaniu tym Trybunał Konstytucyjny nie ma kompetencji do orzekania o zgodności przepisów z umowami międzynarodowymi.

Z powyższych względów, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 1997 r., Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.